

Становлення та роль вищої морської освіти України

А. О. Токуєва

Херсонська державна морська академія, Херсон, Україна
Corresponding author. E-mail: allo4ka2016a@gmail.com

Paper received 26.10.19; Accepted for publication 13.11.19.

<https://doi.org/10.31174/SEND-PP2019-209VII86-12>

Анотація. У статті розкрито поняття та становлення морської освіти в Україні. Розглянуто роль освіти та роль вищої освіти у здобутті певних професійних знань, умінь та навичок. Автором розглянуто методологічний підхід в історико-педагогічному дослідженні розвитку педагогічного знання. Сформовано коло базових понять, головним серед яких обрано «морську освіту», як цілеспрямований процес, за допомогою якого через систему навчальних і позанавчальних закладів, культурно-освітніх установ та професійних інституцій передається від однієї людини, групи чи спільноти іншим поколінням сукупність загальноосвітніх та спеціалізованих знань і пов'язаних з ними вмінь та навичок для підготовки спеціалістів морської галузі в інтересах особистості, суспільства та держави.

Ключові слова: освіта, вища освіта, морська освіта, історико-педагогічний процес, компетентність.

Освіта – цілеспрямована пізнавальна діяльність людей з отримання знань, умінь та навичок або щодо їх вдосконалення. Процес і результат засвоєння особистістю певної системи наукових знань, практичних умінь та навичок і пов'язаного з ними того чи іншого рівня розвитку її розумово-пізнавальної і творчої діяльності, а також морально-естетичної культури, які у своїй сукупності визначають соціальне обличчя та індивідуальну своєрідність цієї особистості.

Освітня технологія – це система засобів, форм і способів організації освітньої взаємодії, що забезпечують ефективне управління і реалізацію освітнього процесу на основі комплексу цілей і певним чином сконструйованих інформаційних моделей освоєваної реальності – вмісту освіти.

Освіта прискорює процес розвитку й становлення людини як особистості, суб'єкта, забезпечує формування її духовності, світогляду, ціннісних орієнтацій і моральних принципів. Освіта допомагає суб'єкту увійти в культуру, освоїти її цінності й успішно діяти в культурному бутті. Завдання освіти – формування суб'єкта, здатного побачити проблеми, суперечності цього світу, знайти нові комбінації відомих елементів і своєю діяльністю створити відсутні елементи. Освіта є одним із найбільш оптимальних способів входження людини у світ науки та культури, оскільки саме в процесі здобування освіти людина засвоює культурні цінності.

Дисципліна вивчає переважно методи навчання і вивчення у закладах освіти протилежність різними засобами соціалізації. Освіту можна розуміти як задачу накопичених знань для розвитку пізнавальних можливостей, а також набуття умінь і навичок для практичного застосування загальноосвітніх і професійних знань.

Освіта передає початкові знання культури, формує поведінку у дорослому житті і допомагає у виборі можливої ролі в суспільстві. У широкому сенсі слова, освіта – процес або продукт формування розуму, характеру або фізичних здібностей особистості. У технічному сенсі утворення – це процес, за допомогою якого суспільство через школи, коледжі, університети та інші інституції цілеспрямовано передає свою культурну спадщину – накопичене знання, цінності та навички – від одного покоління іншому «між поколіннями».

Вища освіта – ступінь знань, що набуваються у закладах вищої освіти на базі повної загальної середньої освіти, необхідний фахівцям вищої кваліфікації в різних галузях науки і культури. Вища освіта здобується шляхом послідовного, системного та цілеспрямованого процесу засвоєння змісту навчання. Вища освіта ґрунтується на повній загальній освіті й завершується здобуттям певної кваліфікації. Згідно з Законом України «Про вищу освіту», що набрав чинності 28 вересня 2017 року, вища освіта визначається сукупністю систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у закладі вищої освіти у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією [20].

Роль вищої освіти є значною в сучасному суспільстві для його успішної життєдіяльності. Це на пряму пов'язано з тим, що соціальна практика ускладнюється, а виробництво стає наукомістким. Концептуальні основи вищої освіти України значною мірою визначають успішність соціального управління, комунікації та взаємодії. Сучасні концепції вищої освіти мають певну історичну традицію. Більше того, розвиток вищої освіти має свою внутрішню логіку, усвідомлення якої дозволяє всебічно окреслити суть концептуальних основ вищої освіти в сучасному інформаційному суспільстві. Вітчизняні автори зосереджують свої зусилля на питаннях сучасного стану вищої освіти. Так, А. Прокопенко досліджує потребу в новій філософській парадигмі освіти та особливості її концептуалізації [19], Є. Пінчук методологічні підходи соціально-філософського аналізу модернізації вищої освіти [21], Л. Шашкова історико-філософський простір вищої [22], С. Яшник переосмислює роль сучасної освіти та аналізує нові прогресивногуманістичні орієнтири вітчизняної педагогіки, які відповідають ціннісним орієнтаціям світової спільноти [23], В. Баранівський підкреслює особливу роль гуманітарної освіти в забезпеченні духовної безпеки суспільства [5]. Поза увагою дослідників залишаються проблема історіософії освіти та сенсів, які їй надавали явно чи приховано її організатори.

Будь-яке суспільне явище або процес можна представити поєднанням двох етапів: стабільного функціонування за певними законами та революційного та

різкої зміни від початкового напрямку. Цей процес має різну протяжність кожного етапу. Для з'ясування кількісних та якісних характеристик об'єкту дослідження Т. Кун запропонував використовувати раціональну реконструкцію, коли дослідник у праві ігнорувати певні історичні деталі, маючи за мету віднайти у минулому об'єкта відповідь на питання: чому серед альтернатив можливих напрямів подальшого розвитку була актуалізована лише одна можливість, яка й призвела до теперішнього його стану. Тобто за допомогою раціональної реконструкції, можна виявити особливості стану об'єкта дослідження шляхом розуміння закономірностей логіки його розвитку в історичній ретроспективі, переглянути зміст окремих педагогічних ідей та внесок педагогів-практиків і науковців у розвиток морської освіти на півдні України, який сьогодні до кінця не вивчений. Базуючись на зазначених методологічних орієнтирах, можна визначити підходи, які визначають його напрями та ракурси. Застосуванням методологічних підходів в історико-педагогічному дослідженні розвитку педагогічного знання розглядав С. Бобришов [8, с. 16]. Він об'єднав підходи в такі три групи: 1) базові загальнонаукові – системний, структурний, функціональний, логічний, модельний, синергетичний та ін., які забезпечують необхідну якість аналізу історико-педагогічного процесу; 2) парадигмальні, які базуються на визнаних концепціях і теоріях, що розкривають різні аспекти детермінації розвитку людського суспільства і забезпечують розуміння історико-педагогічного процесу як багато значимого феномену, різноаспектно вбудованого в систему розвитку суспільства (поліпарадигмальний, аксіологічний, антропологічний, соціально-стратифікаційний, культурологічний, цивілізаційний, стадіально-формаційний); 3) інструментальні (технологічні), в основі яких знаходяться алгоритми розв'язання дослідження історико-педагогічного процесу (порівняльнозіставний, герменевтичний, інтерпретаційний, проблемно-генетичний, онтологічний, феноменологічний, диверсифікаційний). Інші науковці пропонують використовувати загальнонаукові підходи, які класифікуються за парними категоріями діалектики, що відтворюють полярні сторони розвитку морської освіти на півдні України: історичне та логічне, зміст та форма, якість та кількість тощо. Для встановлення сутності явищ і процесів, є необхідним порівнянням схожих явищ, з'ясування загального та виокремлення специфічного. Так, поєднання змістовного та формального підходів надає можливість вивчати історико-педагогічні події та виокремлювати факти для подальшого аналізу, синтезу й абстрагування, встановлення причиннонаслідкових зв'язків між ними. Поєднання логічного та історичного підходів забезпечить розгляд кожного історико-педагогічного явища не лише у конкретній часовій точці, а й з'ясування його історичну генезу. Поєднання кількісного та якісного підходів уможливить не лише формування сукупності певних характеристик, властивостей та ознак окремих педагогічних явищ, а й систематизацію встановлених фактів за цими параметрами. Застосування феноменологічного та сутнісного підходів дозволяє описувати історико-педагогічні явища в обраних термінах, визначити їх внутрішній

зміст, причини змін. Методологія дозволяє однозначно визначити не лише мету, предмет, об'єкт та інші складові понятійного апарату дослідження, а й сформулювати коло його базових понять, головним серед яких обрано «морську освіту» – цілеспрямований процес, за допомогою якого через систему навчальних і позанавчальних закладів, культурно-освітніх установ та професійних інституцій передається від однієї людини, групи чи спільноти іншим поколінням сукупність загальноосвітніх та спеціалізованих знань і пов'язаних з ними вмій та навичок для підготовки спеціалістів морської галузі в інтересах особистості, суспільства та держави. Одночасно це й результат професійного становлення і розвитку особистості, що супроводжується оволодінням певними компетентностями щодо конкретних професій галузі «Транспорт» та спеціальностей «Річковий і морський транспорт» завдяки комплексу педагогічних та організаційно-управлінських заходів. Морська освіта як процес характеризується протяжністю в часі, технологічністю, різницею між вихідним і кінцевим станами учасників. Також, морська освіта – це система, що має певну структуру та ієрархію її елементів. У науковій літературі під системою розуміється множинність елементів, які знаходяться у відношеннях і зв'язках один з одним та утворюють певну цілісність та єдність [18, с. 348]. Так, іноземний дослідник Л. Берталанффі, визначив систему як «комплекс елементів, що перебувають у взаємодії» [24, с. 43]; радянський педагог і науковець Т. Ільїна під системою розуміє певну кількість взаємопов'язаних елементів, поєднаних загальною метою функціонування та єдністю керівництва, відокремлену на основі певних ознак, і такою, що взаємодіє із середовищем як цілісна єдність [254, с. 11]; український вчений І. Малафійк стверджує, що «система – це відмежована множина взаємодіючих елементів» [15, с. 30]. Ми погоджуємося з тлумаченням відомого дослідника функціональних систем П. Анохіна, який системою називає лише «комплекс таких вибірково включених компонентів, взаємодія і взаємовідношення в яких набувають характеру взаємосприяння компонентів для одержання сфокусованого корисного результату» [3, с. 72]. Названі та інші науковці [16; 2; 4; 7; 13] вважають, що поняття «система» дозволяє розглядати форми існування матерії через такі поняття як «порядок», «сукупність», «організація», «цілісність». В їх доробках підкреслюється, що системі притаманні: мета – ціль, яка є досяжною у межах певного інтервалу часу і сформульована в термінах кінцевого продукту діяльності; структура – сукупність частин, пов'язаних загальною функцією, і відношень, необхідних і достатніх для досягнення цілей; ієрархія – порядок, зумовлений правильним розміщенням частин; стан – сукупність значень параметрів системи у певний момент часу. Більшість науковців системотвірним чинником системи вважають мету, П. Анохін упорядковуючим чинником системи зазначає результат її діяльності [3, с. 38], І. Малафійк в якості такого чинника називає час, особливу увагу, при цьому надаючи минулому досвіду, вивчення якого підсилює вплив на майбутнє [15, с. 35]. Відомий філософ освіти Б. Гершунський серед головних ознак системи називає керованість, багатоканальність

зв'язків і відношень, наявність збуджуючих чинників, широке коло фахівців [9, с. 48]. Морська освіта, як форма організації освіти та здобуття професії, з одного боку, характеризується наявністю сукупності взаємозалежних структурних і функціональних компонентів та сукупністю елементів: мета, що відтворюється в загальних та специфічних цілях; зміст освіти; форми, методи і засоби навчання, виховання та розвитку; результат учіння; учні й педагоги – ті, що здобувають освіту і ті, що навчають, і тому її можна вважати педагогічною системою; з іншого боку, вона має компоненти, що пов'язані в ієрархічну структуру, прямими й зворотними зв'язками, просторове розміщення, підсистему управління; їй притаманні самоорганізація, мультиплікативність та адаптивність – і тому її можна віднести до розряду соціально-економічних систем. Ця система сформувалася на певному часовому проміжку і функціонувала далі, зберігаючи форму й мету та розширюючи зміст та структуру. При цьому відбувалися кількісні та якісні зміни в її компонентах. Різні компоненти системи взаємодіяли багатьма своїми сторонами між собою та з оточенням і таким чином з'являлися не лише стійкі пари, а й цілі мікрогрупи відношень, які сприяли подальшому розвитку системи. З огляду на це, і враховуючи погляди сучасних науковців щодо економічного ефекту діяльності окремих соціальних систем, [12, с. 20–22; 16, с. 74–76], морську освіту в процесі дослідження ми розглядали не лише як складно структуровану систему, яка функціонує у середовищі інших систем і виявляє себе як відмежовану цілісну сукупність, а й як соціоекономічний феномен. Відповідно до сучасних нормативних документів та наукових розвідок [20; 10; 14; 17], до складу системи морської освіти включено: навчальні заклади, які забезпечують здобуття середньої спеціальної і галузевої вищої освіти, оволодіння спеціальністю й кваліфікацією; заклади післядипломної освіти, призначенням яких є вдосконалення професійної підготовки фахівців; наукові та методичні установи, які детермінують науково-методичне й інструментально-дидактичне забезпечення освітнього процесу; державні, галузеві та місцеві органи управління, які формують законодавчо-правову та фінансово-матеріальну базу функціонування морської освіти; виробничі підприємства, які надають базу для проходження плавальної практики; культурно-освітні заклади, призначення яких полягає в організації мотиваційно-інформаційного компоненту освітнього середовища; професійні товариства та благодійні організації, які сприяють створенню належних умов для здобуття морської освіти. Структурно морська освіта охоплює три ланки – середню (разом з позашкільною), вищу та післядипломну. Системна властивість морської освіти зумовлена не лише переліком цих компонентів, а й тим, як вони з'єднані – в якому порядку в просторі й часі були розміщені, як взаємодіяли. Одним із базових понять нашого дослідження обрано «морський навчальний заклад» – державна або приватна установа, яка надає освітні послуги. Серед закладів середньої ланки морської освіти вивчено діяльність морехідних класів, шкіл, училищ, технікумів і ліцеїв; вищої – галузевих інститутів та академій, постдипломної – центрів підвищення кваліфікації та інститутів післядипломної

освіти. У ракурсі визначення змісту взаємодії, розглянуто діяльність закладів позашкільної освіти, зокрема клубів і гуртків юних моряків. У цільовому компоненті морської освіти – меті відтворюється уявлення держави і суспільства про бажані результати підготовки фахівців для морської галузі в конкретних вимірах – кваліфікаційних характеристиках спеціаліста. Змістовний компонент – зміст морської освіти – визначається відповідно до соціального замовлення, в якому відтворено вимоги до професійних та особистісних якостей фахівця. У ракурсі нашого дослідження під змістом освіти розумілася система наукових знань, умінь і навичок, оволодіння якими забезпечувало всебічний розвиток вихованців, формування світогляду, моралі та поведінки, підготовку до професійної діяльності та суспільного життя [13, с. 32]. Зміст освіти складається з теоретичної і практичної складових професійної підготовки, відображається у відповідних навчальних планах і програмах (конкретизується у підручниках, навчальних посібниках, методичних матеріалах та дидактичних засобах) і нормується в освітньо-кваліфікаційних характеристиках фахівців. Головним фактором формування змісту освіти є потреби держави і суспільства, сформульовані в меті освіти, яка є різною на різних етапах розвитку людства. Через це мета і зміст морської освіти не залишалися однаковими для всіх історичних періодів – вони змінювалися відповідно до рівня соціально-економічного розвитку країни, стану науки й техніки, рівня розвитку культури і ментальності суспільства. Як відомо, мета і зміст освіти регламентуються нормативно-правовими актами, зокрема навчальними планами та програмами, які складають основу нормативно-правового компоненту морської освіти. До його складу належать й законодавчі акти прямої дії (закони, укази, постанови, розпорядження, накази, державні стандарти, інструкції, критерії оцінювання) у морській та освітній галузях, що стосуються здобуття морської професії. До складу системи морської освіти включено організаційно-педагогічні заходи, спрямовані на реалізацію змісту освіти на певному освітньо-кваліфікаційному рівні, що здійснюються через певні механізми і технології навчання. До основних форм організації навчального процесу в морських навчальних закладах віднесено: навчальні заняття (різні види і типи), самостійне опанування теоретичного матеріалу, практичну підготовку, контроль у різних формах. Усі компоненти системи «морська освіта» знаходяться в складній взаємодії між собою та із зовнішнім оточенням, операційно-логічні зв'язки структурно-організаційних та змістовно-процесуальних компонентів утворюють «матрицю взаємодії». Як засвідчує аналіз історико-педагогічної літератури, розвиток системи морської освіти супроводжувався змінами державного ладу, пріоритетів у розвитку країни, соціально-економічних умов, освітніх концепцій та парадигм, рівня кваліфікації фахівців тощо. Використання принципу детермінізму дозволило виокремити сукупність обставин (причин), які передували в часі певним історико-педагогічним явищам і встановити їх наслідки.

Тож, можна зробити висновок, що із зростанням кількості впливових чинників, що спостерігалися в

історичній ретроспекції, не завжди можна було встановити причинно-наслідкові зв'язки, проте можна було віднайти часові кореляції та функціональні зв'язки. У вивченні комплексу факторів, які впливали на розвиток морської освіти на півдні України, дотримано принцип багатофакторності – послідовно проаналізовано комплекс суб'єктивних та

об'єктивних, зовнішніх та внутрішніх чинників. Зважаючи на те, що розвиток системи морської освіти визначається зовнішньою і внутрішньою політикою держави, рівнем розвитку науки й техніки, соціально-економічними потребами суспільства, в якості провідних джерел впливу виокремлено державу, суспільство і науку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аверьянов А. Н. Системное познание мира: методологические проблемы. Москва: Политиздат, 1985. 263 с.
2. Акофф Р., Эмери Ф. О целеустремленных системах. Москва: Советское радио, 1974. 272 с.
3. Анохин П. К. Узловые вопросы теории функциональных систем. Москва: Наука, 1980. 197 с.
4. Афанасьев В. Г. Общество: системность, познание и управление. Москва: Политиздат, 1981. 432 с.
5. Баранівський В. Ф. Вища освіта у вирішенні проблем духовної безпеки українського суспільства // Вісник Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди: наукове видання. – Харків, 2013. – Філософія; Вип.41, (Ч.1). – С. 206-221.
6. Барбашев Н. И. К истории мореходного образования в России. Москва: Изд-во АН СССР, 1959. 216 с.
7. Блауберг И. В., Юдин Э. Г. Становление и сущность системного подхода. Москва: Наука, 1973. 270 с.
8. Бобрышов С. В. Методология историко-педагогического исследования развития педагогического знания: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01. Санкт-Петербург, 2007. 39 с.
9. Гершунский Б. С. Философия образования: учебное пособие для студентов высших и средних педагогических учебных заведений. Москва: Московский психолого-социальный институт, 1998. 432 с.
10. Гончар М. В. Нижча професійна освіта на Півдні України у другій половині XIX – на початку XX ст.: методичні рекомендації. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2015. 86 с.
11. Ильина Т. А. Педагогика: общие основы педагогики. Москва: Просвещение, 1968. 570 с.
12. Кондуков А. Ю. Влияние морского ведомства и кораблестроительных структур на социально-экономическое развитие г. Николаева в середине XIX – начале XX вв: автореф. дис. ... канд. ист. наук. Москва, 1997. 25 с.
13. Кушнір В. А. Системний аналіз педагогічного процесу: методологічний аспект: монографія. Кіровоград: Вид. Центр КДПУ, 2001. 348 с.
14. Лікарчук І. Л. Професійно-технічна освіта України: історичний шлях і перспективи. Київ: Педагогіка, 1999. 287 с.
15. Малафік І. В. Системний підхід у теорії і практиці. Рівне: Рівненський держ. гуманіт. ун-т, 2004. 437 с.
16. Мерстон Р. К. Социальная теория и социальная структура. Москва: АСТ, 2006. 873 с.
17. Ничкало Н. Г. Неперервна професійна освіта як філософська та педагогічна категорія. Неперервна професійна освіта: теорія і практика. 2001. Вип. 1. С. 9–22.
18. Педагогический энциклопедический словарь / гл. ред. Б. М. БимБад; редкол.: М. М. Безруких, В. А. Болотов, Л. С. Глебова и др. Москва: Большая Российская энциклопедия, 2002. 528 с.
19. Прокопенко А. Л. Нова філософська парадигма освіти та особливості її концептуалізації // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – Київ, 2002. Гілея ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ Випуск 86. Збірник наукових праць «Гілея: науковий вісник» 309 – С. 226-227. – (Філософія. Політологія; Вип.42/45).
20. Про професійно-технічну освіту: Закон України № 103/98-ВР від 10.02.1998 URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>
21. Пінчук Є. А. Методологічні підходи соціальнофілософського аналізу модернізації вищої освіти // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – Київ, 2009. – С. 110-113. – (Філософія. Політологія; Вип.91/93).
22. Шашкова Л. О. Історико-філософський простір вищої освіти // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – Київ, 2004. – С. 103. – (Філософія. Політологія; Вип.66/67).
23. Яшник С. В. Аксиологічне переосмислення сучасного освітнього простору // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: збірник наукових праць. – Київ, 2011. – Вип.159. – Ч.4. – С. 266-272. – (Серія «Педагогіка. Психологія. Філософія»).
24. Kneller G. F. Introduction to the Philosophy of Education. New York: John Wiley and Sons, 1971. P. 20–21.

REFERENCES

1. Averianov A.N. Systemic knowledge of the world: methodological problems. Moscow: Politizdat, 1985. 263 p.
2. Akoff R., Emery F. about purposeful systems. Moscow: Soviet Radio, 1974. 272 p.
3. Anokhin P.K. Nodal questions of the theory of functional systems. Moscow: Science, 1980. 197 p.
4. Aphanasiev V.G. Society: systematic, cognition and management. Moscow: Politizdat, 1981. 432 p.
5. Baranivskij V.F. Vishnya svita u virishenny problems of the spiritual lack of care of Ukrainian suspension // News of the Kharkiv National Pedagogical University im. G. S. Skovorody: the science of vision. - Kharkiv, 2013. - Philosophy; rel.41, (Part 1). - P. 206-221.
6. Barbashhev N. I. On the History of Nautical Education in Russia. Moscow: Publishing House of the Academy of Sciences of the USSR, 1959. 216 p.
7. Blauberger I.V., Yudin E.G. Formation and essence of a systematic approach. Moscow: Nauka, 1973.270 p.
8. Bobryshov S.V. Methodology of historical and pedagogical research of the development of pedagogical knowledge: author. dis.... Dr. ped. Sciences: 13.00.01. St. Petersburg, 2007.39 p.
9. Gershunsky B.S. Education Philosophy: a manual for students of higher and secondary pedagogical educational institutions. Moscow: Moscow Psychological and Social Institute, 1998.432 p.
10. Gonchar M. V. Nizhcha profesiyina blessings in Pivna Ukraine at the other half of XIX - on the cob of XX century: methodical recommendations. Kherson: KVNZ "Kherson Academy of Continuous Education", 2015. 86 p.
11. Ilyina T. A. Pedagogy: general principles of pedagogy. Moscow: Enlightenment, 1968.570 p.
12. Kondukov A. Y. Influence of the maritime department and shipbuilding structures on the socio-economic development of Nikolaev in the middle of the 19th - beginning of the 20th centuries: author. dis.... cand. East. sciences. Moscow, 1997.25 p.
13. Kushnir V. A. System analysis of pedagogical process: methodological aspect: monograph. Kirovograd: View. KDPU Center, 2001.348 p.

14. Likarchuk I. L. Professional and technical education of Ukraine: historical way and perspective. Kiev: Pedagogy, 1999.287 p.
15. Malafiyk I. B. Systematic theory and practice. Rivne: Rivne state. humanity. Univ., 2004.443 p.
16. Merton R.K. Social theory and social structure. Moscow: AST, 2006.873 p.
17. Nichkalo N. G. Neperervna profesina ovita yak philosophical and pedagogical category. Neperervna profesiyna ovita: theory and practice. 2001. rel. 1, pp. 9–22.
18. Pedagogical Encyclopedic Dictionary / Ch. ed. B. M. BimBad; editorial: M. M. Bezrukikh, V. A. Bolotov, L. S. Glebova and others. Moscow: Big Russian Encyclopedia, 2002.528 p.
19. Prokopenko A. L. The new philosophical paradigm of living and special features of conceptualization // News of the Kiev National University of Taras Shevchenko. - Kyiv, 2002. Gilea PHILOSOPHY OF SCIENCES Vipusk 86. Zbirmik naukovih prats "Gileya: naukovyi visnik" 309 - S. 226-227. - (Philosophy. Politology; rel. 42/45).
20. About professional and technical education: Law of Ukraine No. 103/98-BP from 10.02.1998URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>
21. Pinchuk C. A. Methodological approaches of social and philosophical analysis of modernization of life // News of the Kiev National University of Taras Shevchenko. - Kyiv, 2009.-- S. 110-113. - (Philosophy. Politology; rel. 91/93).
22. Shashkova L.O. History and Philosophy of Education // News of the Kiev National University of Taras Shevchenko. - Kyiv, 2004. - P. 103. - (Philosophy. Politology; rel.66 / 67).
23. Yashnik S.V. Aksiologicheskoe reinterpretation of nowadays open space // Science News of the National University of Natural Resources and Nature of Ukraine: the science and technology book. - Kyiv, 2011. - Vip. 159. - Part 4. - P. 266-272. - (Seriya "Pedagogy. Psychology. Philosophy").

Incipience and the role of higher Marine education of Ukraine

A. O. Tokuieva

Abstract. The article describes the concept and formation of maritime education in Ukraine. The role of education and the role of higher education in the acquisition of certain professional knowledge, skills and skills are considered. The author considers a methodological approach in the historical and pedagogical study of the development of pedagogical knowledge. A set of basic concepts has been formed, the main among which is chosen "marine education" as a deliberate process by which through the system of educational and extracurricular institutions, cultural and educational institutions and professional institutions the set of general and specialized knowledge is transferred from one person, group or community to other generations. and related skills and competencies for training marine professionals in the interests of the individual, society and the state.

Keywords: *education, higher education, maritime education, historical and pedagogical process, competence.*